

УДК 371.3:378

DOI: 10.31652/2412-1142-2022-63-203-212

Федорчук Вікторія Вікторівна

кандидат педагогічних наук, доцент

Кам'янець-Подільський національний університет імені Івана Огієнка,

м. Кам'янець-Подільський, Україна

ORCID ID: 0000-0002-0560-3471

vicfed@kpnpu.edu.ua

Федорчук Іван Вікторович

кандидат біологічних наук, доцент

Кам'янець-Подільський національний університет імені Івана Огієнка,

м. Кам'янець-Подільський, Україна

ORCID ID: 0000-0002-4669-6133

fedorchuk.ivan@kpnpu.edu.ua

ЗДОРОВ'ЯЗБЕРЕЖУВАЛЬНІ ТЕХНОЛОГІЇ У ПІДГОТОВЦІ МАЙБУТНІХ ПЕДАГОГІВ

Анотація. Модернізація змісту, форм і методів сучасної вітчизняної освіти в контексті її інтеграції в Європейський освітній простір передбачає розробку та впровадження інноваційних технологій та освітніх систем, зокрема таких, які мають здоров'язбережувальну та оздоровчу спрямованість. Загалом проблема зміцнення та збереження здоров'я кожної людини є важливою в сучасних умовах. Тому публікація присвячена актуальній темі, яка стосується здоров'язбережувальних технологій у підготовці майбутніх педагогів.

У статті висвітлено різні підходи до тлумачення поняття здоров'язбережувальних технологій. Описано кілька груп здоров'язбережувальних технологій, зокрема: медико-гігієнічні, фізкультурно-оздоровчі, екологічні, технології забезпечення безпеки життєдіяльності, а також освітні здоров'язбережувальні технології. Також охарактеризовано види освітніх здоров'язбережувальних технологій, серед яких: організаційно-педагогічні (визначають структуру освітнього процесу, сприяють попередженню перевтоми здобувачів освіти і т.п.), навчально-виховні (містять програми навчання, які стосуються піклування про здоров'я, формування культури здоров'я тощо), а також психолого-педагогічні (пов'язані з роботою на заняттях). Надалі саме психолого-педагогічним технологіям у статті приділяється найбільше уваги.

Серед психолого-педагогічних здоров'язбережувальних технологій ефективними у підготовці майбутніх педагогів автор вважає, зокрема, інтерактивні технології. Подано результати проведеного дослідження, які свідчать, що і здобувачі освіти надають перевагу саме інтерактивним технологіям як ефективним способам організації освітнього процесу в закладі сучасної освіти. Описано види інтерактивних технологій, їх переваги як засобу, який дозволяє організувати освітній процес максимально комфортно для його учасників та їхнього психологічного стану. Запропоновано приклади можливого використання різних видів інтерактивних технологій на заняттях педагогічних дисциплін. Так, описано можливості використання таких технологій як робота в парах, ажурна пилка, мозковий штурм, мікрофон, рольова гра, тренінг та ін.

Зазначено, що подальші дослідження даної проблеми мають бути спрямовані на теоретичне вивчення, практичну розробку та впровадження інших освітніх технологій, які мають потенціал здоров'язбережувальних та будуть створювати психологічно комфортні умови для практичної підготовки майбутніх педагогів.

Ключові слова: здоров'язбережувальні технології; освітній процес; майбутні вчителі, інноваційні технології, інтерактивні технології.

1. ВСТУП

Постановка проблеми. На сучасному етапі суспільного розвитку життя та здоров'я людини визначаються як вищі цінності, оскільки вони є вагомим показником цивілізованості суспільства, важливим критерієм ефективності всіх його інституцій. Тому актуальною проблемою освіти ХХІ століття постає формування в здобувачів освіти звички вести здоровий спосіб життя, формувати у них бажання та вміння берегти своє здоров'я протягом життя, а

також цінувати здоров'я оточуючих. Вирішення цього завдання, на нашу думку, значною мірою залежатиме від правильно організованого та цілеспрямованого освітнього процесу, що передбачає використання здоров'язбережувальних технологій.

Саме тому важливим є впровадження у систему підготовки педагогів здоров'язбережувальних технологій. Адже сприяння збереженню, зміцненню та формуванню здоров'я через освіту може бути реалізовано лише за наявності педагогів, які підготовлені до використання здоров'язбережувальних технологій у власній професійній діяльності.

Професійна підготовка майбутніх вчителів має бути сфокусована на майбутньому та зорієнтована збереженні головного – здоров'я підростаючого покоління. Тому сьогодні в пріоритеті соціальне замовлення на педагога, який володіє здоров'язбережувальними технологіями навчання та виховання, здатний організувати інноваційну діяльність в умовах здоров'язбережувального освітнього процесу та розвивати здоров'язбережувальну компетентність здобувачів освіти.

Технологічний процес завжди передбачає чітку послідовність дій, операцій із використанням необхідних засобів (матеріалів, інструментів) за певних умов. Але головним у будь-якій технології, на думку І. Дичківської, вважається «чітке визначення кінцевого результату та точне його досягнення» [1]. Звичайно, соціальні технології (до яких належить зокрема й здоров'язбережувальні технології навчання та виховання) більш гнучкі, ніж промислові. Адже людина – це надто складна система, на яку впливає багато зовнішніх факторів різної сили та спрямованості. Специфіка соціальних технологій полягає в тому, що їх можливо пристосувати до будь-яких умов, оскільки вони можуть скоригувати певні недоліки процесів та методик освітнього процесу.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. У вітчизняній та зарубіжній літературі було досліджено різноманітні аспекти проблеми збереження здоров'я підростаючих поколінь, а саме: теоретичні й практичні основи здоров'язбережувальних технологій (С. Алещенко, Н. Бєсіда, Ю. Бойчук, Л. Горяна, Л. Гривняк, К. Даєн, А. Дубогай, С. Іванкова, С. Лапаєнко, Л. Логінова, Л. Попова та ін.); чинники формування здоров'язбережувального освітнього середовища в закладах загальної середньої та вищої освіти (О. Ващенко, С. Дудко, В. Звєков, О. Клєстова, К. Оглоблін та ін.). Питання впровадження здоров'язбережувальних технологій у професійній діяльності фахівців різних напрямків в різний час цікавило багатьох вчених та педагогів-практиків: Т. Авельцева, Т. Басюк, О. Беспалько, Ю. Бойчука, Т. Журавель, М. Зимівець, Т. Лях, В. Молочного, С. Омельченко, Г. Радчук, О. Сущенко, О. Тіунова, С. Харченко та ін.

Різні напрямки виховної роботи у школі, які стосуються формування здорового способу життя розробляли Г. Власюк, О. Дубогай, В. Кузь та ін.; психологічні особливості виховання особистості вивчали І. Бєх, Н. Максимова, І. Нікітіна, І. Романишин; питанням формування ціннісних орієнтацій молоді приділяли увагу С. Лапаєнко, О. Турянська, К. Шамлян та ін., а результати їхніх досліджень знайшли широке відображення у педагогічній практиці та мають теоретичне обґрунтування. Проте, дана проблема потребує подальшого розвитку, особливо щодо впровадження теорії у практичну діяльність. Аналіз наукових праць щодо формування здорового способу життя свідчить про відсутність однозначного підходу до цього питання.

Мета статті – розглянути можливості використання інтерактивних (психолого-педагогічних) здоров'язбережувальних технологій у системі підготовки майбутніх вчителів, зокрема у процесі викладання педагогічних дисциплін.

2. РЕЗУЛЬТАТИ ДОСЛІДЖЕННЯ

Наприкінці ХХ століття поняття «здоров'язбережувальні технології» поширилося у педагогічних системах розвинених країн світу. Враховуючи актуальність здоров'язбережувальних технологій, варто дослідити, як сучасні вчені визначають це поняття. Як стверджує Єфімова В. М., Єрохіна І. А. визначає поняття «здоров'язбережувальні технології в освіті» як «сукупність «форм, засобів і методів, спрямованих на досягнення

оптимальних результатів у підтримці фізичного, психічного, морального та соціального благополуччя людини, у формуванні здорового способу життя» [за 2]; А. І. Ковальова – як «засіб організації послідовних дій у навчально-виховному процесі, реалізації освітніх програм на основі всебічного обліку особливостей індивідуального здоров'я учнів, особливостей їх вікового, психофізичного, духовно-морального стану та розвитку» [за 2].

В. Р. Кучма, М. І. Степанова визначають поняття «здоров'язбережувальні технології» як «педагогічні технології навчання, що ґрунтуються на: вікових особливостях пізнавальної діяльності дітей; навчанні на оптимальному рівні складності; варіативності методів та форм навчання; оптимальному поєднанні рухових та статичних навантажень; навчанні у малих групах; використанні наочності та поєднання різних форм надання інформації; створення емоційно сприятливої атмосфери; формуванні позитивної мотивації до навчання («педагогіка успіху»), на культивуванні у школярів знань з питань здоров'я [3, с. 23].

Як зазначає І. Усатова, дослідник Л. Гаращенко обґрунтовує сутність поняття «здоров'язбережувальних технологій» як «послідовну цілеспрямовану систему взаємодії суб'єктів педагогічного процесу, яка містить науково обґрунтовані форми, методи, способи формування та збереження здоров'я, сукупність психолого-педагогічних методів та прийомів роботи з дітьми, підходів до реалізації проблем, пов'язаних з оздоровленням, та спрямована на створення умов для збереження та зміцнення здоров'я, а також усвідомлення педагогом цінності власного здоров'я та здоров'я вихованців» [4]. При цьому сама І. Усатова визначає поняття «здоров'язбережувальних технологій» як «цілеспрямовану та валеологічно аргументовану систему педагогічних заходів, що мають на меті збереження, зміцнення та підвищення рівня здоров'я суб'єктів освітньо-виховного процесу, формування культури здорового та безпечного способу життя учнів, прищеплення інтересу до активної рухової (фізкультурної) діяльності» [4].

Таким чином, теоретико-методологічний аналіз сучасних підходів до визначення поняття «здоров'язбережувальні технології» дає підстави тлумачити його як оптимальне поєднання традиційних технологій навчання з сукупністю методів, засобів та форм організації навчально-виховної роботи, завдяки застосуванню яких створюються сприятливі умови для формування, збереження та зміцнення здоров'я суб'єктів освітнього процесу.

Базова класифікація здоров'язберігаючих технологій, розроблена М. Гончаренко, містить:

- медико-гігієнічні технології (дотримання санітарно-гігієнічних норм, надання повноцінної медичної допомоги суб'єктам освітнього процесу тощо);
- фізкультурно-оздоровчі технології (загартовування, розвиток фізичних якостей (сили, гнучкості, швидкості, витривалості));
- екологічні здоров'язбережувальні технології (підвищення рівня духовно-морального здоров'я учнів, формування у них екологічної свідомості та прагнення до збереження навколишнього середовища);
- технології забезпечення безпеки життєдіяльності (дотримання правил пожежної безпеки, охорони праці, цивільної оборони тощо);
- лікувально-оздоровчі технології (реалізація принципів лікувальної педагогіки та лікувальної фізкультури);
- соціально-адаптуючі та особистісно-розвиваючі технології (впровадження в освітній процес програм соціальної та сімейної педагогіки, соціально-психологічних тренінгів для вчителів, учнів та їхніх батьків);
- здоров'язбережувальні освітні технології (застосування психолого-педагогічних методів та прийомів, спрямованих на здоров'язбереження та підвищення ефективності освітнього процесу)» [5, с. 33].

О. Ващенко технології збереження здоров'я диференціює «за такими типами:

- здоров'язбереження (технології, що створюють безпечні умови для перебування, навчання та праці, а також ті, що вирішують завдання раціональної організації виховного процесу

(з урахуванням вікових, статевих, індивідуальних особливостей та гігієнічних норм), відповідність навчального та фізичного навантажень можливостям організму);

- оздоровчі (технології, спрямовані на вирішення завдань зміцнення фізичного здоров'я, підвищення потенціалу здоров'я: фізична підготовка, фізіотерапія, ароматерапія, загартовування, гімнастика, масаж, фітотерапія, музична терапія);

- технології навчання здоров'ю (гігієнічне навчання, формування життєвих навичок (управління емоціями, вирішення конфліктів тощо), профілактика травматизму та зловживання психоактивними речовинами, статеве виховання);

- виховання культури здоров'я (виховання особистісних якостей, що сприяють збереженню та зміцненню здоров'я, формуванню уявлень про здоров'я як цінність, посиленню мотивації на ведення здорового способу життя, підвищенню відповідальності за особисте здоров'я, здоров'я сім'ї)» [6, с. 3].

Серед здоров'язбережувальних технологій, які використовуються в системі освіти, Н. К. Смірнов виділяє кілька груп, в яких застосовуються різні підходи, форми та методи роботи: «медико-гігієнічні, фізкультурно-оздоровчі, екологічні здоров'язбережувальні технології; технології забезпечення безпеки життєдіяльності; здоров'язберігаючі освітні технології» [7, с. 17].

Так, 1) медико-гігієнічні технології спрямовані на забезпечення медичної допомоги в межах первинної і вторинної профілактики; контроль за належними гігієнічними умовами; проведення щеплень, надання консультативної та невідкладної допомоги у медичному кабінеті; моніторинг динаміки здоров'я здобувачів освіти; профілактичні заходи напередодні епідемій, створення в школі фізіотерапевтичного, стоматологічного та інших медичних кабінетів; контроль проведення занять з лікувальної фізкультури, організація фітобарів тощо.

2) Фізкультурно-оздоровчі технології, спрямовані на фізичний розвиток дітей, реалізуються на уроках фізкультури та у роботі спортивних секцій.

3) Екологічні здоров'язбережувальні технології спрямовані на створення природовідповідних і екологічно оптимальних умов життя та діяльності людей, гармонійних відносин з природою та ін.

4) Технології забезпечення безпеки життєдіяльності спрямовані на збереження життя та забезпечуються завдяки вивченню майбутніми педагогами курсів «Безпека життєдіяльності людини», «Основи охорони праці» тощо.

5) Здоров'язбережувальні освітні технології поділяють на три підгрупи: а) організаційно-педагогічні технології, які визначають структуру освітнього процесу, сприяють запобіганню стану перевтоми, гіподинамії та інших дезадаптаційних станів учнів; б) навчально-виховні технології містять програми формування культури здоров'я дітей, розвиток їхньої мотивації до здорового способу життя, попередження шкідливих звичок, освіти батьків та ін. в) психолого-педагогічні технології, які пов'язані з безпосередньою роботою педагога під час уроку; із психолого-педагогічним супроводом усіх елементів освітнього процесу [7, с. 17].

Використання психолого-педагогічних здоров'язбережувальних технологій у системі підготовки майбутніх педагогів – це актуальна, на наш погляд, проблема. По-перше, для того, щоб бути ефективною, сучасна освіта має бути спрямована у майбутнє, має використовувати передові знання та технології. Крім цього, використання здоров'язбережувальних технологій у роботі з майбутніми педагогами допоможе сформувати у них уявлення про необхідність, важливість та ефективність здоров'язбережувальних технологій у власній професійній діяльності.

Для того, щоб з'ясувати, наскільки різні психолого-педагогічні технології сприяють встановленню психологічного комфорту у студентській аудиторії, ми проводили анкетування серед студентів 1 курсу педагогічного факультету Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка.

Характерно, що при вивченні психолого-педагогічних дисциплін крім традиційних методів використовувалися різні педагогічні технології: проєктні, інтерактивні, ТРВЗ, ігрові

та ін. Визначаючи найбільш психологічно комфортні для здобувачів освіти технології, студенти надавали перевагу таким технологіям: інтерактивним – 27% респондентів, ігровим – 26%; меншою мірою технології проєктування – 15%, ТРВЗ – 12%. За даними проведеного анкетування, хотіли б використати у своїй професійній діяльності інтерактивне навчання – 32% опитаних; ігрові технології – 28%, технології проєктування – 22% опитаних. Результати проведеного дослідження і визначили надалі наші подальші дії. Тому надалі розглядатимемо можливості використання саме інтерактивних (психолого-педагогічних) здоров'язбережувальних технологій у системі підготовки майбутніх вчителів, зокрема у процесі викладання педагогічних дисциплін.

Проблемою інтерактивного навчання в сучасній освіті активно займаються вчені та педагоги-практики під керівництвом О. І. Пометун, сприяючи реалізації та поширенню інтерактивного навчання у закладах загальної середньої та вищої освіти. Автори визначають інтерактивне («inter» - взаємне, «act» - діяти) навчання як «спеціальну форму організації пізнавальної діяльності; діалогове навчання, під час якого відбувається взаємодія вчителя та учня» [8, с. 8-9].

Власне інтерактивне навчання як діалогове та спрямоване на взаємодію учасників освітнього процесу, дозволяє учасникам освітнього процесу обмінюватися думками, ідеями, пропозиціями, а викладач при цьому стає організатором спільної діяльності, ділового співробітництва, творчого пошуку, створює атмосферу ширості та поваги. В такому контексті навчальна діяльність на занятті стає цікавою та комфортною, зростає мотивація здобувачів освіти, знижується рівень їхньої тривожності. Інтерактивне навчання дає можливість організувати освітній процес таким чином, що практично всі його учасники виявляються залученими до спільного пізнання, при цьому кожен робить свій особистий внесок у спільну діяльність. Обмін знаннями, думками, ідеями відбувається в доброзичливій атмосфері, за умов взаємодії, взаємопідтримки, взаєморозуміння. В учасників інтерактивного навчання розвиваються навички діалогового спілкування, що унеможливує домінування однієї особистості або певної точки зору. Завдяки цьому в майбутніх педагогів розвиваються комунікабельність, самостійність, критичне мислення, уміння чітко й логічно висловлюватись, аргументувати власну думку.

Інтерактивні технології доцільно віднести до здоров'язбережувальних психолого-педагогічних технологій, оскільки вони дозволяють забезпечити комфортні умови навчання для всіх учасників освітнього процесу, не викликають тривоги, негативних відчуттів. Особливою рисою інтерактивного навчання є те, що кожна відповідь в умовах такого навчання є правильною, що також сприяє створенню позитивної психологічної атмосфери в навчальній аудиторії.

Сьогодні педагогічною наукою розроблено та апробовано велику кількість інтерактивних технологій. О.Пометун та Л.Пироженко виділяють «чотири групи інтерактивних технологій:

- інтерактивні технології кооперативного навчання (робота у парах, два – чотири – всі разом, робота у малих групах);
- інтерактивні технології колективно-групового навчання (мікрофон, незакінчене речення, мозковий штурм, навчаючи – учусь, ажурна пилка);
- технології ситуаційного моделювання (симуляції, імітації, розігрування ситуації за ролями);
- технології обробки дискусійних питань (займи позицію, зміни позицію, дебати, дискусія)» [8, с. 33].

Звичайно кожна з цих та інших інтерактивних технологій можна і варто використовувати у підготовці майбутніх вчителів. Наприклад, під час вивчення педагогіки, методики наукових досліджень можна застосовувати технології кооперативного навчання – роботу в парах, що сприятиме засвоєнню, закріпленню та перевірці знань. Така робота дає можливість для

висловлювань усім студентам, покращує їхні комунікативні навички, критичне мислення, вміння оцінювати себе й інших.

Робота в динамічних парах використовується нами під час опрацювання принципів навчання (на заняттях з педагогіки) або методів наукового дослідження (в курсі «Методика наукових досліджень»). Кожен студент виступає експертом, знавцем певного принципу (методу), готуючи 3-4 запитання про нього. Після цього майбутні педагоги об'єднуються в пари і задають один одному свої запитання про підготовлений принцип (метод), оцінюючи при цьому відповіді один одного. Далі відбувається обмін партнерами по спілкуванню. Поступово кожен студент повинен опитати всіх інших членів групи, а також відповісти на їхні запитання. Завдяки подібній роботі можна за короткий проміжок часу перевірити та оцінити знання великої кількості здобувачів освіти, а взаємооцінювання, постійна взаємодія в студентській аудиторії створює атмосферу психологічної підтримки, комфорту, взаєморозуміння.

У роботі з майбутніми педагогами на заняттях з педагогічних дисциплін добре зарекомендувала себе також технологія «ажурна пилка» (або «мозаїка»). Її використання є доцільним у таких ситуаціях, коли за короткий проміжок часу потрібно засвоїти велику кількість інформації. Для роботи з даною технологією слід підготувати кольорові картки з цифрами, які визначають приналежність студентів до двох груп: «домашньої» (за цифрами – 1, 2, 3...) та «експертної» (за кольорами). Спочатку майбутні педагоги вивчають певну частину інформації (кожна група має свою окрему завершену частину). Після чого утворюють «експертні» групи (об'єднуються в них учасники з картками однакового кольору) у такий спосіб, щоб в кожній групі був представник «домашньої» групи, який виступає тут «експертом» зі своєї проблеми. Кожна «експертна» група має прослухати всіх представників «домашніх» груп, тобто узагальнити весь матеріал в цілому. Після завершення роботи пропонуємо студентам повернутись в «домашні» групи. Тут кожен повинен поділитися інформацією, одержаною в експертній групі. Студенти намагаються донести свою інформацію якісно та в повному обсязі за обмежений час. Завданням «домашніх» груп у даному випадку є остаточне узагальнення та корекція всієї інформації. Матеріал для роботи за технологією може бути різний: біографії видатних педагогів або особливості шкільництва у різні історичні періоди (при вивченні історії педагогіки) тощо.

В процесі вивчення педагогічних дисциплін ефективною також є технологія «мозковий штурм». Застосувати її, наприклад, можна щодо компонентів педагогічної майстерності в курсі «Основи педагогічної майстерності». Так, на першому етапі ми просимо здобувачів освіти подумати, якого вчителя можна назвати майстерним, які риси властиві ідеальному педагогу? І кожен учасник самостійно (письмово) визначає щонайменше п'ять основних, на його думку, якостей ідеального вчителя. Після цього, на третьому етапі, просимо студентів утворити групи по 3-5 осіб. Кожна група у ході спільного обговорення визначає 4-5 основних рис, якостей ефективного педагога. Наступний етап полягає в тому, що представники кожної групи записують на дошці 5 основних рис ефективного вчителя, визначені групою, та обґрунтовують вибір групи. Надалі у ході колективного обговорення визначають 4-5 основних (найважливіших, тих, що найчастіше зустрічаються) якостей ідеального педагога. Останній етап «мозкової атаки» - це порівняння отриманих результатів із компонентами педагогічної майстерності, визначеними як основні у сучасній педагогічній науці.

Завдяки такій роботі усвідомлення та запам'ятовування компонентів педагогічної майстерності відбувається ефективніше, але ненав'язливо, оскільки студенти виступають активними учасниками пізнання і самостійно знаходять відповідь на поставлене питання.

Технології колективно-групового інтерактивного навчання передбачають одночасну спільну (фронтальну) роботу всіх учасників освітнього процесу. Різновидом такого обговорення є технологія «незакінчене речення». Вона дає можливість кожному студенту по черзі висловитись чи відповісти на запитання викладача або іншого студента. Такий спосіб роботи ми використовуємо для налаштування групи на співпрацю, мотивування на початку

заняття або в кінці заняття для аналізу проведеної роботи. Формулювати думки слід швидко та лаконічно (0,5-1 хв.). При цьому відповіді майбутніх педагогів не коментуються та не оцінюються. Робота за цією методикою дає можливість успішно працювати над формою висловлювання власних міркувань, порівнювати їх з іншими, відпрацьовувати вміння говорити коротко, але чітко та переконливо.

Під час вивчення теми «Майстерність вчителя в організації індивідуальної бесіди» в курсі «Основи педагогічної майстерності» можна залучати студентів до розігрування ситуацій за ролями. Учасники об'єднуються у пари. Кожна пара отримує опис певної проблемної ситуації, відповідно до якої потрібно змодельовати бесіду: вчителя з учнем або кимось із батьків. Після цього відбувається колективне обговорення та аналіз побаченого та почутого, висувуються альтернативні варіанти вирішення проблеми, вказуються помилки «вчителя» та «учня» у рольовій грі.

Таке обговорення чи аналіз інших запропонованих педагогічних ситуацій може проводитись і з допомогою технології «мікрофон». Передаючи один одному уявний «мікрофон» (ручку, лінійку, олівець тощо), студенти по-черзі висловлюються щодо запропонованої ситуації чи проблеми. При цьому говорити має право лише той, хто тримає в руках «мікрофон». Формулювати думки слід швидко та лаконічно (0,5-1 хв.). Відповіді учасників не коментуються і не оцінюються, лише наприкінці обговорення можна зробити загальний висновок.

Робота за такою методикою дає можливість успішно працювати над формою вираження власних думок, порівнювати їх з іншими, відпрацьовувати вміння говорити коротко і переконливо.

До участі в дискусійних обговореннях ми залучаємо студентів під час розгляду питань «Класно-урочна система та її альтернативи», «Педагогічна спадщина А.С.Макаренка та сучасність» під час вивчення педагогічних дисциплін. Важливою проблемою, з якою стикаються більшість педагогів – це також проблема контролю в освітньому процесі. Для кращого розуміння можливостей, функцій та значення оцінки в навчально-виховному процесі студентам пропонується робота за технологіями «займи позицію» і «зміни позицію». Так, студентам для обговорення пропонується теза: «Оцінка заважає учневі вчитися», яку записують на дошці. Далі в протилежних кутках аудиторії розміщуються написи: «Так», «Ні» та «Не можу відповісти на це запитання». Студентам пропонується обрати той напис. З яким вони погоджуються, та підійти до нього, іншими словами «проголосувати ногами». Далі майбутні педагоги по черзі обґрунтовують свою думку, пояснюють власний вибір. Після цього студентам пропонуються різні ролі: учнів, учителів, батьків учнів, роботодавців і т.п.. Після цього просимо кожного учасника стати біля напису, який відповідає думці їхнього «персонажу» щодо проблеми обговорення [8, с. 69]. Визначившись, учасники знову доводять свою позицію. Після вислуховування різних точок зору студентів можна запитати, чи хтось із них змінив свою думку, запропонувати перейти до іншого напису, пояснивши при цьому своє рішення. «Вживаючись» у ролі учнів, їхніх батьків, педагогів чи роботодавців майбутні педагоги мають можливість висловити власне ставлення до оцінки, її значення в освітньому процесі, зробивши це у максимально доброзичливій атмосфері, що створюється за допомогою використання здоров'язберігаючих інтерактивних технологій навчання.

Використовуємо в роботі також ділові ігри, що важливо для тренування і розвитку творчого мислення, формування практичних умінь та навичок, комунікативної компетентності майбутніх педагогів. Ділова гра – це певною мірою репетиція виробничої чи суспільної діяльності. Вона дає можливість програти практично будь-яку конкретну ситуацію в особах, що дозволяє краще зрозуміти інших людей, стати на їхнє місце, зрозуміти мотиви їхньої поведінки в реальних умовах. Так, учасники освітнього процесу, виконуючи роль вчителя, класного керівника чи директора школи, навчаються враховувати інтереси інших: вчителів, батьків, учнів, колег; будувати із нею діалоги; приймати вірні рішення у конкретних ситуаціях тощо.

В літературі виділяють п'ять видів ділової гри, які можна використовувати в інтерактивному навчанні: «імітаційні ігри; операційні ігри; ігри-інсценування; психодрами та соціодрами» [9, с. 49-51]. Наведемо приклади використання деяких з них.

Приміром, імітаційна гра дозволяє імітувати певні події, конкретну діяльність людей (ділову нараду, проведення бесіди, обговорення плану та ін.). Так, ділова імітаційна гра «Педагогічний консиліум» дає можливість повторити та закріпити основні теоретичні знання з розділу «Майстерність педагогічного спілкування», розвиває вміння застосовувати отриману інформацію на практиці.

Інший вид ділових ігор – операційна гра (тренінг) – допомагає відпрацьовувати виконання конкретних операцій професійної діяльності. Термін «тренінг» зазвичай розглядається як «метод активного навчання, спрямований на розвиток знань, умінь та навичок, а також соціальних установок, як форму інтерактивного навчання, метою якої є розвиток компетентності міжособистісної та професійної поведінки у спілкуванні» [10]. Ми операційні ігри застосовуємо для відпрацювання методики використання міміки та пантоміміки у професійній діяльності майбутніх педагогів. Зокрема, з метою формування навичок мімічної виразності ми пропонуємо здобувачам освіти картки з індивідуальними завданнями: в описаній ситуації за допомогою лише міміки відобразити той чи інший емоційний стан.

Операційні ігри допомагають також у відпрацюванні навичок рефлексивного та нереклексивного слухання. Так, на заняттях ми пропонуємо студентам в парах змодельовати діалоги, де кожен по черзі демонструє своє вміння нереклексивно реагувати на висловлювання співрозмовника (підтримувати розмову похитуванням голови, словами "Так-так" тощо), а також вчиться звертатися за уточненням, перефразувати слова співрозмовника, резюмувати почуте.

Ігри-інсценізації – це своєрідний "діловий театр", де розігрують певну ситуацію, поведінку в ній людей тощо. Тут педагог має мобілізувати усі свої знання, досвід, навички, зуміти «вжитися» в образ іншої особи, зрозуміти особливості її діяльності тощо. Ми пропонуємо студентам «вживатися» в образи відомих педагогів минулого. Це допомагає їм краще розуміти педагогічні концепції, основні ідеї видатних діячів минулого: Я. А. Коменського, І. Г. Песталоцці, К. Д. Ушинського, О. С. Макаренка, В. А. Сухомлинського, та ін. Роботу на таких заняттях організовуємо як зустрічі, приміром, Коменського, з сучасними вчителями. Спочатку "Коменський" висвітлює суть "своїх" дидактичних принципів, обґрунтовує ефективність класно-урочної системи тощо. На другому етапі студенти, які виконують роль сучасних вчителів, задають «видатному педагогові» запитання, вказують на недоліки (наприклад, класно-урочної системи) тощо.

На такі «зустрічі» можна запрошувати одночасно двох «педагогів» для обговорення певних актуальних проблем. Наприклад, обговорюючи теми: «Проблема особистості та колективу у творчій спадщині О. С. Макаренка та В. А. Сухомлинського» або «Актуальність педагогічних поглядів О. С. Макаренка та В. А. Сухомлинського у сучасній школі». У процесі такого навчання майбутні вчителі мають змогу обмінятися думками, пропозиціями, ідеями, а викладач постає організатором спільної діяльності, ділового співробітництва, творчого пошуку. При цьому освітня діяльність стає цікавою, корисною, зростає мотивація учіння. Завдяки інтерактивному навчання практично всі студенти виявляються залученими до процесу пізнання та мають можливість рефлексувати з приводу того, що вони знають та думають.

3. ВИСНОВКИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ ПОДАЛЬШИХ ДОСЛІДЖЕНЬ

Таким чином, інтерактивні технології навчання як психолого-педагогічні здоров'язбережувальні технології сприяють збереженню здоров'я (насамперед психологічного) учасників освітнього процесу, оскільки використання інтерактивного навчання виключає домінування учасників один над одним, створює атмосферу поваги, щирості, завдяки чому знижується рівень тривожності майбутніх вчителів.

Звичайно, у даній публікації описано лише окремі можливості використання інтерактивних технологій як здоров'язбережувальних технологій у професійній підготовці майбутніх педагогів. Але очевидно, що їхнє застосування сприятиме формуванню здорової, емоційно комфортної психологічної атмосфери в студентській аудиторії, а також допомагатиме забезпеченню позитивному налаштуванню на навчальну діяльність учасників освітнього процесу.

Подальші дослідження, на наш погляд, мають бути спрямовані на теоретичне вивчення, практичну розробку та впровадження інших освітніх технологій, які мають потенціал здоров'язбережувальних, та створюватимуть психологічно комфортні умови для практичної підготовки фахівців педагогічної сфери.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

- [1] Дичківська І. М. Інноваційні педагогічні технології. Київ. Академвидав. 2004.
- [2] Єфімова В. М. Здоров'язбережувальні технології в системі підготовки майбутніх учителів природничих дисциплін. Науковий вісник Миколаївського національного університету імені В. О. Сухомлинського. Педагогічні науки, Випуск 1.33.
- [3] Кучма В. Р., Степанова М. И. Концепция «Общие подходы к формированию гигиенических требований к условиям реализации основных общеобразовательных программ». Проект «Разработка компонентов стандарта общего образования второго поколения»: Разработка гигиенических требований к условиям реализации основных общеобразовательных программ. Москва. 2006.
- [4] Усатова І. А. Формування готовності майбутніх учителів фізичної культури до реалізації здоров'язбережувальних технологій у спеціальних медичних групах. Черкаси. Видавець Чабаненко Ю. А. 2014.
- [5] Гончаренко М. С., Лупаренко С.Є. Поняття «валеопедагогіка» та «педагогічна валеологія» у психолого-педагогічній літературі. Педагогічні науки: теорія, історія, інноваційні технології: науковий журнал. Суми. СумДПУ, 2010. № 1 (3).
- [6] Ващенко А., Свириденко С. Готовність учителя до використання здоров'язбережувальних технологій у навчально-виховному процесі. Здоров'я і фізична культура. 2006. № 8.
- [7] Смирнов Н. К. Здоровьесберегающие образовательные технологии и психология здоровья в школе. Москва: АРКТИ. 2006.
- [8] Пометун О. І., Пирожко Л.В. Сучасний урок. Інтерактивні технології навчання. Київ: Видавництво А.С.К. 2004. С. 8-9.
- [9] Балаев А. А. Активные методы обучения. Москва: Профиздат. 1986.
- [10] Тренинг [онлайн]. URL : [https://ru.wikipedia.org/wiki /%D0%A2%D1%80%D0%B5%D0%BD%D0%B8%D0%BD%D0%B3](https://ru.wikipedia.org/wiki/%D0%A2%D1%80%D0%B5%D0%BD%D0%B8%D0%BD%D0%B3) [доступ: 28.06.2016]

HEALTH-ORIENTED TECHNOLOGIES IN FUTURE TEACHERS TRAINING

Fedorchuk Viktoriia Viktorivna

Candidate of Pedagogic Sciences, Associate Professor,
Kamianets-Podilskyi Ivan Ohienko National University
Kamianets-Podilskyi, Ukraine
ORCID ID: 0000-0002-0560-3471
vicfed@kpn.edu.ua

Fedorchuk Ivan Viktorovych

Candidate of Biologic Sciences, Associate Professor,
Kamianets-Podilskyi Ivan Ohienko National University
Kamianets-Podilskyi, Ukraine
ORCID ID: 0000-0002-4669-6133
fedorchuk.ivan@kpn.edu.ua

Abstract. Contents, forms and methods of the contemporary domestic educational system modernization in the limits of integration in the European educational area involve innovative technologies and educational systems development and implementation, health-oriented and health-directed apart. On the whole a problem of each person health strengthening and preservation is considered to be important in the

contemporary conditions. That's why the article deals with a relevant topic of the health-oriented technologies in future teachers training.

In the article various approaches to interpretation of the term health-oriented technologies are highlighted. Some health-oriented technologies are described here. They are medical and hygienic, sports and health, ecological, life safety technologies and educational health-oriented technologies. Types of health-oriented technologies are characterized. Organizational and pedagogical ones define educational process structure and promote prevention of fatigue for applicants. Educational technologies contain training programs related to health care and formation of health culture. Psychological and teachers' training technologies are connected with workshops. Namely the last ones are paid steady attention further in the article.

Among psychological and teachers' training health-oriented technologies the author claims interactive ones to be the most effective for future teachers. The represented results of the conducted research testify that applicants prefer namely interactive technologies as effective modes of educational process management in the modern educational establishment as well. The types of interactive technologies are described as a method for participants allowing to manage the educational process as comfortable as possible.

Different types of interactive technologies possible use at the teachers' training workshops are suggested. Possibilities of such technologies usage as work in pairs, mosaics, brainstorming, microphone, role game, and training are illustrated.

It was indicated that further researches of this problem might be aimed at theoretical study, practical development and implementation of the other educational technologies having the potential of the health-oriented technologies creating psychologically comfortable conditions for the future teachers' vocational training.

Key words: health-oriented technologies, educational process, effective method, future teachers' training.

References (TRANSLATED AND TRANSLITERATED)

- [1] Dychkivska I.M. Innovatsiini pedahohichni tekhnolohii. Kyiv. Akademvydav. 2004.
- [2] Iefimova V.M. Zdoroviazberezhualni tekhnolohii v systemi pidhotovky maibutnikh uchyteliv pryrodnychkh dystsyplin. Naukovyi visnyk Mykolaivskoho natsionalnoho universytetu imeni V. O. Sukhomlynskoho. Pedahohichni nauky, Vypusk 1.33.
- [3] Kuchma V.R., Stepanova M.Y. Kontseptsyia «Obshchye podkhody k formirovaniyu hyhyenycheskykh trebovaniy k usloviyam realizatsyy osnovnykh obshcheobrazovatelnykh programm». Proekt «Razrabotka komponentov standarta obshcheho obrazovaniya vtorogo pokoleniya»: Razrabotka hyhyenycheskykh trebovaniy k usloviyam realizatsyy osnovnykh obshcheobrazovatelnykh programm. Moskva. 2006.
- [4] Usatova I. A. Formuvannya hotovnosti maibutnikh uchyteliv fizychnoi kultury do realizatsii zdoroviazberezhualnykh tekhnolohii u spetsialnykh medychnykh hrupakh. Cherkasy. Vydavets Chabanenko Yu. A. 2014.
- [5] Honcharenko M. S., Luparenko S.Ie. Poniattia «valeopedahohika» ta «pedahohichna valeolohiia» u psykholohopedahohichnii literaturi. Pedahohichni nauky: teoriia, istoriia, innovatsiini tekhnolohii: naukovyi zhurnal. Sumy. SumDPU, 2010. № 1 (3).
- [6] Vashchenko A., Svyrydenko S. Hotovnist uchytelia do vykorystannia zdoroviazberezhualnykh tekhnolohii u navchalno-vykhovnomu protsesi. Zdorovia i fizychna kultura. 2006. № 8.
- [7] Smyrnov N.K. Zdorovesberehaiushchye obrazovatelnye tekhnolohyy u psykholohyia zdorovia v shkole. Moskva: ARKTY. 2006.
- [8] Pometun O.I., Pyrozhenko L.V. Suchasnyi urok. Interaktyvni tekhnolohii navchannia. Kyiv: Vydavnytstvo A.S.K. 2004. S. 8-9.
- [9] Balaev A.A. Aktivnye metody obucheniya. Moskva: Profyzdat. 1986.
- [10] Trenynh [online]. URL : <https://ru.wikipedia.org/wiki/%D0%A2%D1%80%D0%B5%D0%BD%D0%B8%D0%BD%D0%B3> [доступ: 28.06.2016]